

УДК 330. 190.2 :631.6

CORPORATE SECURITIES PORTFOLIO MANAGEMENT**УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ КОРПОРАТИВНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ****Shilo Z.S. / Шило Ж.С.***s.e.s., as. prof. / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0002-2669-6734

*National University of Water and Environmental Engineering,**Rivne, Soborna, 11, 33000**Національний університет водного господарства та природокористування,**Рівне, Соборна, 11, 33000*

Анотація. В роботі розглянуті основні підходи до формування фондового портфеля корпорації як методу управління цінними паперами. Проведена оцінка прибутковості портфеля корпоративних цінних паперів. Проаналізовані ризики портфельних інвестицій та запропоновані способи їх мінімізації для управління портфелем корпоративних паперів.

Ключові слова: портфель цінних паперів, фондовий портфель, корпорація, диверсифікація, ризик портфельних інвестицій.

Abstract. The paper examines the main approaches to forming a corporation's stock portfolio as a method of securities management. The profitability of a corporate securities portfolio is assessed. The risks of portfolio investments are analyzed and ways to minimize them are proposed for managing a corporate securities portfolio.

Key words: securities portfolio, stock portfolio, corporation, diversification, portfolio investment risk.

Вступ.

В умовах динамічного розвитку фінансових ринків, зростання конкуренції та глобалізації економіки питання ефективного управління портфелем корпоративних цінних паперів набуває особливої актуальності. Корпоративні цінні папери, як інструменти залучення інвестицій та підвищення капіталізації компаній, відіграють важливу роль у формуванні стабільного інвестиційного середовища. Для інвесторів важливо не лише придбати прибуткові активи, а й мінімізувати ризики, пов'язані з їх володінням, що потребує застосування сучасних підходів до управління портфелем.

Отже, дослідження питань управління портфелем корпоративних цінних паперів є важливим як для теоретичного осмислення фінансових процесів, так і для практичної реалізації стратегій ефективного інвестування. Воно сприяє формуванню знань і навичок, необхідних для успішної діяльності в сучасному фінансово-економічному середовищі, як для інституційних, так і для приватних

інвесторів.

Метою дослідження є аналіз теоретичних основ та практичних підходів до управління портфелем корпоративних цінних паперів з метою підвищення ефективності інвестиційної діяльності.

Основний текст.

Портфель цінних паперів — це структурована сукупність фінансових інструментів, сформована інвестором для досягнення певних цілей: отримання доходу, збереження капіталу, мінімізації ризиків або максимізації прибутковості. У процесі формування портфеля важливо враховувати низку факторів, таких як рівень ризику, очікувана дохідність, терміни інвестування, галузеве та географічне розміщення активів. Типи портфелів класифікуються за різними ознаками, зокрема за інвестиційною стратегією, рівнем доходу, структурою активів, терміном інвестування, ступенем диверсифікації тощо.

Одним із поширених типів є портфель зростання. Його основна мета — забезпечити довгострокове зростання капіталу шляхом інвестування в акції компаній, що демонструють високі темпи розвитку. У такому портфелі основну частку складають акції перспективних компаній, які можуть не виплачувати дивідендів, але мають потенціал значного підвищення вартості в майбутньому. Інвестори, які обирають цей тип портфеля, готові до вищого рівня ризику в обмін на можливість отримати прибуток у довгостроковій перспективі.

Протилежністю портфеля зростання є портфель доходу, що орієнтований на отримання стабільного потоку прибутків. Такий портфель зазвичай формується з акцій компаній, які регулярно виплачують дивіденди, та облігацій з фіксованою дохідністю. Він є привабливим для консервативних інвесторів, які надають перевагу стабільності та передбачуваності доходів, особливо у періоди економічної нестабільності. Портфель доходу часто використовується пенсійними фондами, страховими компаніями та фізичними особами, які прагнуть зберегти капітал і отримувати з нього пасивний дохід [1].

Збалансований портфель поєднує елементи як портфеля зростання, так і портфеля доходу. Його структура включає як акції з потенціалом росту, так і

облігації чи інші інструменти з фіксованим доходом. Метою такого портфеля є досягнення помірної дохідності при контрольованому рівні ризику. Він підходить інвесторам, які прагнуть одночасно зберігати та примножувати капітал, при цьому уникаючи надмірної волатильності [2].

Ще одним важливим типом є агресивний портфель, який складається з високоризикових, але потенційно високодохідних активів. У його склад можуть входити акції стартапів, молодих технологічних компаній, валютні чи криптовалютні інструменти. Агресивна стратегія підходить для досвідчених інвесторів, які володіють високою толерантністю до ризику та готові втратити частину капіталу заради можливості отримати значний прибуток. Такий портфель потребує постійного моніторингу ринку та активного управління.

Захисний або консервативний портфель, навпаки, формується з метою мінімізації ризиків. У ньому переважають облігації державного та корпоративного сектору з високим кредитним рейтингом, депозити, а також інші надійні інструменти з низьким рівнем волатильності. Дохідність такого портфеля є помірною, однак його головною перевагою є стабільність та збереження інвестованого капіталу навіть в умовах економічних криз [3].

Існують також спеціалізовані типи портфелів, наприклад, соціально відповідальний або екологічний портфель. У ньому пріоритет надається компаніям, які дотримуються принципів сталого розвитку, екологічної безпеки, етики в бізнесі тощо. Хоча такі портфелі не завжди забезпечують найвищу дохідність, вони відповідають ціннісним орієнтирам певної категорії інвесторів і дедалі частіше використовуються у міжнародній практиці.

Окрему категорію становлять індексні портфелі, які формуються відповідно до структури певного фондового індексу (наприклад, S&P 500, Nasdaq, або українських індексів UX). Інвестор купує активи, що входять до індексу, і зберігає їх у таких самих пропорціях, як в самому індексі. Такий підхід дозволяє досягти середньоринкової дохідності за низьких витрат на управління портфелем і є популярним серед пасивних інвесторів [4].

Таким чином, вибір типу портфеля цінних паперів залежить від багатьох

чинників: фінансових цілей інвестора, рівня ризику, очікуваного прибутку, горизонту інвестування, економічної ситуації на ринку.

Диверсифікація є одним з основоположних принципів управління фондовим портфелем, який полягає у розподілі інвестиційних ресурсів між різними видами цінних паперів, секторами економіки, регіонами та інструментами з метою зменшення загального ризику. Ідея диверсифікації базується на припущенні, що не всі активи змінюються в ціні одночасно й однаково. Завдяки грамотному поєднанню активів у портфелі можна досягти того, що негативна динаміка одних інструментів буде компенсована позитивною динамікою інших, що знижує загальні втрати [2].

Основна ціль диверсифікації — мінімізація несистематичного ризику, тобто ризику, пов'язаного з окремими компаніями, галузями чи регіонами. Наприклад, проблеми в окремій компанії, зміни у керівництві, фінансові скандали або галузеві кризи можуть негативно вплинути на прибутковість її акцій. Але якщо в портфелі є акції інших компаній або активи з інших секторів, загальний вплив цих подій на портфель буде незначним. Отже, диверсифікація дозволяє знизити залежність результатів інвестування від окремих факторів.

Водночас варто зазначити, що диверсифікація не може повністю усунути систематичний ризик — тобто ризик, притаманний усьому ринку або економіці загалом. Цей тип ризику включає інфляцію, процентні ставки, макроекономічні коливання, політичну нестабільність. Навіть найкраще диверсифікований портфель зазнає впливу таких подій. Проте саме завдяки диверсифікації можна зменшити амплітуду цих впливів та забезпечити більш стабільні результати в довгостроковому періоді.

Існує кілька рівнів диверсифікації. Один з базових — диверсифікація за видами активів, або так звана міжкласова диверсифікація. Вона передбачає інвестування в різні класи фінансових інструментів: акції, облігації, деривативи, грошові кошти, біржові фонди (ETF), нерухомість тощо. Різні класи активів реагують на економічні зміни по-різному. Наприклад, під час економічного підйому акції можуть зростати, тоді як у періоди нестабільності облігації з

фіксованим доходом стають надійним «тихим гаванем» [1].

Наступний рівень — внутрішньокласова диверсифікація, яка здійснюється в межах одного класу активів. Наприклад, акції можуть бути поділені за секторами (технології, енергетика, охорона здоров'я, фінанси тощо), за географічною ознакою (вітчизняні, іноземні), за капіталізацією компаній (великі, середні, малі). Таким чином, інвестор може знизити ризик, пов'язаний із певним сектором економіки або конкретною країною. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли ринки реагують на локальні події у різний спосіб.

Важливим є також принцип часової диверсифікації, або розподілу інвестицій у часі. Замість того, щоб вкласти всі кошти одночасно, інвестор може поступово формувати портфель, розподіляючи інвестиції на різні часові етапи. Це дозволяє уникнути купівлі активів на піку вартості та забезпечити середню ціну входу на ринок.

Успішна диверсифікація вимагає не лише широкого розподілу активів, але й компетентного аналізу взаємозв'язків між ними. В ідеалі активи в портфелі повинні мати низьку або негативну кореляцію. Це означає, що вартість одного активу зростає тоді, коли вартість іншого знижується. У такому випадку портфель має більшу стійкість до ринкових коливань. Для досягнення цього інвестори застосовують математичні методи, зокрема кореляційний аналіз, матриці співвідношення, оптимізаційні моделі [4].

Таким чином, диверсифікація є не просто технічним прийомом, а цілою філософією управління фондовим портфелем, яка дозволяє досягати стабільності, захищеності та прогнозованості інвестиційної діяльності. Її реалізація вимагає постійного аналізу ринку, оновлення структури портфеля, гнучкості у прийнятті рішень і здатності враховувати як економічні, так і психологічні фактори. В умовах, коли ринки стають усе більш складними та взаємозалежними, значення диверсифікації лише зростає, перетворюючи її на ключовий інструмент ефективного фінансового менеджменту.

Оцінка прибутковості портфеля корпоративних цінних паперів є важливою складовою процесу інвестиційного управління. Вона дозволяє визначити

ефективність вкладених коштів, порівняти досягнуті результати з очікуваннями та прийняти обґрунтовані рішення щодо подальшої структури портфеля. Прибутковість портфеля може бути оцінена за різними підходами, залежно від цілей інвестора, періоду аналізу, типу активів, наявних даних та особливостей ринку. Грамотна оцінка дозволяє інвестору не лише фіксувати досягнуті результати, а й удосконалювати стратегію управління.

Одним з найпоширеніших методів є розрахунок середньої арифметичної та геометричної прибутковості. Середня арифметична прибутковість показує середній дохід за кілька періодів, але не враховує ефекту складного відсотка, що може призвести до викривлень. Геометрична ж прибутковість точніше відображає реальний фінансовий результат, оскільки враховує послідовність накопичення прибутку або збитків. Для довгострокових портфелів саме геометричний метод вважається більш коректним і використовується в аналітичній практиці [3].

Ще одним важливим аспектом є оцінка прибутковості на основі поточних доходів, таких як дивіденди або купонні виплати. Цей підхід дозволяє визначити дохідність портфеля з точки зору грошових надходжень, отриманих протягом звітного періоду. Особливо актуальним він є для портфелів, орієнтованих на дохід, наприклад, пенсійних або страхових фондів. У такому випадку важливо враховувати не лише розмір виплат, а й частоту їх отримання, що впливає на загальну ефективність інвестицій.

Оцінка прибутковості портфеля також враховує зміни ринкової вартості активів. Навіть якщо актив не приніс поточного доходу, його приріст у вартості може бути важливим джерелом прибутку. У цьому випадку аналізується так звана загальна дохідність (total return), яка включає як поточні надходження (дивіденди, купони), так і зміну ринкової ціни активу. Цей показник є найбільш повним і об'єктивним способом оцінки ефективності портфеля, особливо для активних інвесторів, які регулярно переглядають структуру портфеля.

Важливу роль у процесі оцінки прибутковості відіграє аналіз ризику, адже дохідність без врахування ризику не дає повної картини ефективності. З цією

метою застосовуються індекси Шарпа, Трейнора, Дженсена, які демонструють відношення прибутковості до рівня ризику. Наприклад, індекс Шарпа показує, скільки додаткового доходу отримує інвестор за одиницю ризику, порівняно з безризиковою інвестицією. Якщо портфель має високу прибутковість, але ще вищий ризик, це може вважатися неефективним розміщенням капіталу.

Для більш точного аналізу можуть застосовуватись методи сценарного моделювання, які дозволяють оцінити потенційну прибутковість портфеля в різних ринкових умовах. Наприклад, вивчаються сценарії зростання інфляції, зміни процентних ставок, коливань на фондових ринках. Це дає змогу передбачити поведінку портфеля у кризових ситуаціях і завчасно адаптувати інвестиційну стратегію.

Не менш важливою є оцінка прибутковості на основі порівняння з бенчмарками — орієнтирами, які відображають середньоринкову дохідність. Найчастіше для цього використовують фондові індекси (наприклад, S&P 500, Dow Jones, індекс ПФТС або UX). Якщо портфель демонструє вищу прибутковість, ніж бенчмарк, це свідчить про ефективне управління. Водночас відставання від індексу може бути сигналом для перегляду структури активів або вибору нової стратегії [2].

Таким чином, оцінка прибутковості портфеля корпоративних цінних паперів є багатограним процесом, що включає як кількісний, так і якісний аналіз. Вона дозволяє приймати обґрунтовані рішення, планувати подальші інвестиції, оптимізувати ризик і забезпечувати сталий розвиток корпоративних фінансів. Успішне застосування інструментів оцінки потребує аналітичної підготовки, глибоких знань ринку та вміння адаптуватися до змін у макро- та мікроекономічному середовищі.

Висновки.

В процесі дослідження було з'ясовано, що формування ефективного інвестиційного портфеля є надзвичайно важливою складовою фінансової стратегії підприємства або інвестора. Компетентне управління портфелем дозволяє досягти оптимального балансу між дохідністю та ризиком,

забезпечуючи не лише збереження капіталу, а й його примноження.

В умовах сучасного ринку корпоративні цінні папери залишаються ключовими інструментами для здійснення інвестиційної діяльності, а професійний підхід до їх вибору та поєднання має вирішальне значення.

Таким чином, ефективне управління портфелем корпоративних цінних паперів потребує комплексного підходу, що включає аналітичну роботу, використання сучасних фінансових інструментів і здатність до гнучкої адаптації до ринкових змін. Такий підхід дозволяє не лише отримувати стабільний дохід, але й досягати довгострокової фінансової безпеки як для інституційних, так і для приватних інвесторів.

Література:

1. Гетьман О.М., Вакаров В.М., Сембер С.В. Оптимізація моделювання управління інвестиційним портфелем. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Економіка*. 2016. Вип. 8 (2). С. 45–50.
2. Коваленко Є.Я., Сиваш В.В. Управління портфелем фінансових інвестицій підприємства. *Економіка і управління*. 2016. №2. С. 58–63.
3. Чебоненко В.В. Управління портфелем цінних паперів: методичні підходи та моделі. *Науковий вісник Західноукраїнського національного університету*. 2022. №1. С. 112–118.
4. Шарова С.В. Проблеми ринку корпоративних цінних паперів як ефективного інструменту залучення фінансових ресурсів. *Економіка: реалії часу*. 2017. №3(31). С. 45–52.

Статтю відправлено: 24.11.2025 р.

© Шило Ж.С.